

Recensent: H.J.Lammers

Jeanette Bosman: 'Leven met afscheid nemen' Uitgeverij Free Musketeers, Zoetermeer. 2007, ISBN 978-90-8539-672-7 (PTSS/
Zwangerschapsproblemen/ Hersenaandoening/ Piramidale Para Parese
/Euthanasie/ ED/PO) Zie ook: www.freemusketeers.nl

Soort boek / Ziekte / Stijl: Het boek van 57 pagina's gaat in op wat het in een leven betekent vele, vele malen afscheid van dierbaren en vrienden te moeten nemen, al dan niet wetende of dat afscheid tijdelijk of voor altijd is, waaronder de, na een ondragelijk lijden, euthanasie van haar man.

Over de schrijfster: Jeanette Bosman geboren (1928?) te Soerabaja, voormalig Nederlands Indië als jongste dochter in een hecht gezin: groot huis, bedienden, paard, goede school, massa's vrienden en vriendinnen, piano- en balletles, party's, sport. Zij was 13 jaar en zat in de 2^e klasse van de middelbare school toen in 1942 de oorlog in Azië uitbrak. Zij overleefde de Japanse kampen, de chaos nadat de jappen verslagen waren, de Indonesische revolutie, en ervoer het gedwongen moeten vertrekken naar Nederland: afscheid nemen van vertrouwde bedienden zoals de 'baboe' (kindermeisje vanaf haar geboorte), afscheid van Java, haar geboorteland. Zij haalde een leerachterstand van bijna vijf jaar versneld in en volgde een secretaresseopleiding Engels/Nederlands en was werkzaam als gediplomeerd secretaresse.

Boekbespreking:

Tijdens de "paradijselijke" jaren diende vaak voor langere tijd afscheid genomen te worden van familieleden, vrienden en bekenden die voor verlof of het volgen van studies naar Nederland gingen of die repatrieerden. Soerabaja was bij uitstek een marine- en luchtmacht- stad, zodat bij het uitbreken van de oorlog in Azië in 1941 op grote schaal afscheid diende genomen te worden van de ter mobilisatie opgeroepen mannen. De marine en de vliegdiens kregen de eerste klappen. Er ging praktisch geen dag voorbij zonder bericht dat iemand gesneuveld was. Haar broer, officier-vlieger, was een der eersten. Na de capitulatie voor de Japanners werden de militairen, waaronder haar beide zwagers in krijgsgevangenschap gevoerd. Niet veel later werden praktisch alle Europese mannen, waaronder haar vader, gevangen gezet, ten slotte gevolgd door de vrouwen: zichzelf, haar moeder, haar halfzus met haar beide dochttertjes, eerst gezamenlijk, later gescheiden. (pag.9:) "*Afscheid nemen opeens met de regelmaat van een klok*". Na drie jaren schrikbewind onder de Japanners volgde na hun capitulatie gedurende de anarchie van de Indonesische revolutie, acht maanden niet minder (pag. 11) "*vernederingen, uithongering en alles wat onmenselijk was*". Na vijf bittere jaren was het gezin weer verenigd op de broer na. (Pag.11): "*Geen van ons was lichamelijk gezond en de psychische gevolgen van alles wat wij moesten meemaken, zouden zich pas tientallen jaren later openbaren.*"

De boezemvriend van haar broer, een vaste huisvriend, had de oorlog ook overleefd en kwam dagelijks over de vloer wat uiteindelijk in 1946 tot een verlovingsleidde. Van een huwelijk zou pas sprake zijn wanneer zij haar eindexamen had gedaan. In juli 1947 begon de eerste politionele actie waaraan haar verloofde als militair moest deelnemen. Kort voor hun trouwen, zij was

toen 18, reed hij met zijn jeep op een mijn. (pag.13) *"Doordat ik hem verloor, raakte ik uit balans en ik leefde er maar een beetje op los. Ging veel uit."*

Door toeval leerde zij iemand kennen, een militair, met wie een relatie groeide. Hij werd opgeroepen voor de tweede politioele actie. Na tien dagen onzekerheid verscheen hij bij haar op kantoor en vroeg haar ten huwelijk. Zij trouwden in een onzekere tijd, huisvestingsproblemen, schaarste. De geleden ontberingen hadden haar gezondheid ondermijnd, zodanig dat toen zij na twee maanden zwanger raakte, het advies kreeg naar Nederland te gaan. Afscheid van ouders, vrienden, kennissen, van het 'het Indische leven'.

In Nederland woonden zij voorlopig in bij haar schoonouders en werden goed opgevangen door haar zuster. Er werd een wolk van een dochter geboren, er kwam een huis, de ouders kwamen veilig terug naar Nederland, ze had een echtgenoot die haar op handen droeg, kortom de toekomst zag er rooskleurig uit. Na tien maanden was zij weer in verwachting, maar deze zwangerschap verliep niet probleemloos.

Haar man kon niet aarden in Nederland, wat werkomstandigheden betreft en kon tijdens haar zevende maand zwangerschap een unieke functie op Sumatra krijgen. Na twee jaar huwelijk was er dus weer een (tijdelijk) afscheid. Na de bevalling van haar zoontje ging Jeanette Bosman met haar beide jonge kinderen naar haar man, terug naar Indonesië.

Na drie "idyllische" tropenjaren kwam, bij een her screening door de autoriteiten uit, dat haar man als militair had deelgenomen aan de politioele actie en diende hij het land te verlaten. Wederom volgde een afscheid, nu voor goed, van vrienden, kennissen, trouw personeel, vertrouwde omgeving. De wetenschap dat ze haar ouders en familie weer zou zien verzachtte deze pijn. Na een moeizame gewenningsperiode en een opleidingsperiode bij Shell kreeg haar man een opdracht op Nieuw-Guinea voor twee jaar. Zij werd voor de tropen afgekeurd. Haar man wilde om haars wil afhaken, maar zij overreedde hem (Pag.29): *"Ga maar, ik red me wel"*. Deze periode maakte haar op zesentwintigjarige leeftijd tot een zelfstandige vrouw. Na zijn terugkeer volop "wittebrood", die overschaduwde werd door het overlijden van haar zeer geliefde vader. Er werd nog een zoon geboren. Haar man werd belast met projecten over de gehele wereld voor kortere of langere tijd. Hij was thuis bij twee maal het drama van een ongeborn kindje. Als laatste, na een moeizame zwangerschap kwam er nog een dochter.

De carrière van haar man verliep voorspoedig, hij kreeg steeds grotere verantwoordelijkheden. De periodes dat hij thuis was, werden samen intens genoten, er waren lange vakanties.

Bij haar begonnen de ervaringen, opgedaan tijdens de oorlog en de tijd erna op te spelen. Het begon als wat een onschuldig griepje leek doch ontaarde in nachtmerries, hyperventilatie, hallucineren, suïcidale neigingen, uitmondend in anderhalf jaar behandeling bij Centrum '45, het diagnose- en behandelcentrum voor complexe psychotraumaklachten. Haar man maakte zich grote zorgen om haar en ging in de VUT. Zij verhuisden, omdat zij geen behoefte meer hadden aan een grote bungalow met grote bewerkelijke tuin, naar een comfortabele flat. Hier verergerde toch de problemen met lopen die haar man al eerder begon te krijgen. Na vele en langdurige onderzoeken kwam de diagnose Piramidale Para Parese: het afsterven van cellen in de kleine hersenen, die zich niet meer herstelden. In 1990 een vrij onbekende ziekte waarvoor geen medicijnen bestonden. Prognose: de grote sterke man zou in een rolstoel belanden en geleidelijk aan zouden alle functies uitvallen.

Jeanette Bosman nam resoluut en voortvarend het heft in handen: ze wilde thuis verplegen, geen verpleeghuis, dus voorzieningen treffen en aanpassing van de flat. Beiden waren zij lid van de Vereniging voor vrijwillige euthanasie. (Pag.44): *“Hij is acht jaar ziek geweest, waarvan de laatste drie en een half jaar volledig op bed”*. Op een gegeven moment ontviel hem ook de mogelijkheid tot spreken. Dit was voor hem het moment om de dokter te laten komen om de euthanasie in gang te zetten. Het werd voor Jeanette Bosman nu noodzaak om haar eigen leven weer op te pakken. Haar zoon gaf haar een computer. Hierop begon zij elke dag een stukje over dagelijkse dingen aan haar man te schrijven zoals zij tijdens haar huwelijk gewend was te doen. Zij hield veel van taal en had geleerd zich goed uit te drukken. Geleidelijk aan en mede door het plotselinge overlijden van een oude dierbare vriend uit de Indische jaren rijpte het idee om voor hen die geen herinneringen hebben aan de jaren 1941-1949 de hare in boekvorm uit te geven met als titel *“Leven met afscheid nemen”*.

Citaten:

Pag. 7: *(sneuelen broer)* *“(ik) kon niet vermoeden dat het een afscheid voor altijd zou zijn. Hij was nog zo jong, zo knap en indrukwekkend in zijn uniform. Doodgaan hoorde bij Opa en Oma. Niet bij hem. – Zo wreed kon het leven niet zijn”*.

Pag. 9: *“Intussen was ik tot het besef gekomen dat doodgaan bij een oorlog hoorde. Dat het niets te maken had met jong of oud zijn. Merkwaardig genoeg, ben ikzelf nooit bang geweest. – In die jaren overheerste bij mij woede en haat. Deze twee gevoelens hebben mij de oorlog doen overleven. Tijd om bang te zijn had ik niet”*.
“Afscheid nemen deed je opeens met de regelmaat van de klok”.

Pag.23: *(de Indonesische revolutie)* *“Wie met geweld begint, zal ook met geweld eindigen”*

Pag.48: *“Kinderen en kleinkinderen waren, voor zover mogelijk aanwezig. Samen zouden wij die laatste dag de verzorging op ons nemen”*.

Pag.49: *“Toen opeens was het tijd. De bel snierpte door mijn ziel. Het laatste definitieve afscheid. De laatste kussen; laatste woorden. In mijn armen is hij gestorven terwijl Vincent zijn hand vast hield. Het was over. Voor altijd voorbij”*.